

Η Αναρχική Οργάνωση «Δημοκρατικός Σύλλογος Πάτρας»

Η παρουσία των Ελευθεριακών Ιδεών από το 1860 έως το 1875

Μια μελέτη του Ελευθεριακού Ιστορικού Αρχείου.

Από το 1860 και μετά συναντάμε στον ελλαδικό χώρο τα πρώτα ελευθεριακά κείμενα και την οργανωμένη αναρχική δράση. Πολλά από αυτά γράφονται και εκδίδονται από αναρχικούς αλλά και από φιλελεύθερους-ριζοσπάστες της εποχής, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί από τις δραστηριότητες των πρώτων σοσιαλιστικών ευρωπαϊκών ομάδων και διαδίδουν με ενθουσιασμό τις ελευθεριακές ιδέες των αναρχικών ευρωπαϊών επαναστατών.

Ο Εμμανουήλ Δαούδογλου, έμπορος από τη Σμύρνη, θα γνωρίσει πιθανότατα τις αναρχικές ιδέες από Ιταλούς αναρχικούς πρόσφυγες. Μαζί με τον Ιταλό αναρχικό Amilcare Cipriani, ιδρυτή της «Δημοκρατικής Λέσχης», θα οργανώσουν μια ομάδα μαζί με άλλους Ευρωπαίους πολιτικούς πρόσφυγες και θα λάβουν μέρος στην αντιοθωνική εξέγερση του 1862. Θα φτιάξουν δικό τους οδόφραγμα στη περιοχή της Καπνικαρέας, όπου θα ανεμίσει η κόκκινη σημαία της επανάστασης.

Τα έτη 1864-1867 θα πάει στην Ιταλία στην περιοχή της Νάπολης και θα ενταχθεί στο τμήμα της Διεθνούς Ένωσης Εργαζομένων, μιας οργάνωσης που διατηρεί στενές σχέσεις με τον Μ. Μπακούνιν, που βρίσκεται κι αυτός εκεί από το 1865 έως τον Αύγουστο του 1867. Στο διάστημα αυτό θα γνωριστεί με την Μαρία Πανταζή, πόρνη στο επάγγελμα, η οποία θα γίνει η σύντροφος του και θα συμβιώσουν μέχρι το θάνατό του. Το 1870 τον συναντάμε πάλι στην Αθήνα, όπου και σκοτώνεται σε μία ρήξη στη "Δημοκρατική Λέσχη". Μετά το θάνατό του, η γυναίκα του Μαρία Δαούδογλου θα φύγει από την Ελλάδα. Θα την συναντήσουμε τελευταία φορά το 1871 στην Κομμούνα του Παρισιού. Θα εκτελεστεί μαζί με χιλιάδες κομμουνάρους από τους Βερσαλλιέρους.

Το πρώτο ελληνικό αναρχικό δημοσίευμα, το βρίσκουμε στις 3 Σεπτεμβρίου 1861 στην ημερήσια εφημερίδα «Φως» (φύλλο 334) του Σοφοκλή Καρύδη. Αποτελεί το κύριο άρθρο της εφημερίδας με τίτλο "Η Αναρχία" μέρος Α και ο συγγραφέας του παραμένει ανώνυμος. Η εφημερίδα κατασχέθηκε από την Οθωνική αστυνομία ελάχιστες ώρες μετά την

Στο άρθρο αυτό ο συγγραφέας ορίζει την αναρχία ως την κοινωνική συμβίωση χωρίς θεσμοποιημένη εξουσία, "αναρχία θα είπη να μην έχωμεν καθόλου αρχάς" και "..η αναρχία ήτοι η παντελής έλλειψις αρχών..". Η αντιεξουσιαστική τοποθέτηση του συγγραφέα τον οδηγεί να διακηρύξει ότι "...αι κυβερνήσεις λοιπόν, όσον καλά και εγκρατείς και δίκαιαι και αν είναι, πάντοτε θα είναι ένα σαμάρι." Όλοι μπορούν να ζήσουν ".ίσοι και όμοιοι και ζώντες από την εργασίαν τους". Το δεύτερο μέρος του άρθρου, το οποίο ο ίδιος ο συγγραφέας ανακοινώνει, δυστυχώς δεν δημοσιεύτηκε ποτέ.

Η βάρβαρη έφοδος της αστυνομίας στα γραφεία της εφημερίδας, θα οδηγήσει τον ιδιοκτήτη να δημοσιεύσει άρθρο στο οποίο κατακρίνει τον αναρχισμό ως ουτοπικό και μη εφαρμόσιμο.

Η πρώτη δημοσίευση του άρθρου έγινε στο περιοδικό "Νέα Σύνορα" τ.32, η δεύτερη στο περιοδικό «Panderma» τ.13/14, η τρίτη ανεξάρτητη έκδοση από τον Νίκο Δανδή το 1974. Όλες αυτές οι εκδόσεις θεωρούν ως συγγραφέα τον Δ. Παπαρρηγόπουλο. Ο Π. Νούτσος στο έργο του «η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα» αποδεικνύει, ότι συγγραφέας του δημοσιεύματος είναι ο δημοσιογράφος Δημοσθένης Παπαθανασίου.

Ο Δημοσθένης Παπαθανασίου γεννήθηκε στην Πορταριά του Πηλίου, άγνωστο πότε, και πέθανε στην Αθήνα το 1878. Δημοσιογράφος στο επάγγελμα, θα εργαστεί σε πολλές εφημερίδες της εποχής. Υπήρξε συντάκτης στο «Φως», στον εβδομαδιαίο «Φιλόπατρι» εφημερίδα του οποίου αναλαμβάνει την έκδοση το 1861, στη «Νέα Γενιά» και ως διευθυντής στο «Μέλλον».

Η αντίθεση στον Όθωνα, η ιδέα της κατάργησης του κράτους και η υπεράσπιση της παρισινής Κομμούνας θα σφραγίσουν όλες του τις δημοσιεύσεις. Η έντονη κριτική που ασκούσε είχε θορυβήσει τους κρατούντες της εποχής, οι οποίοι προχωρούσαν συχνά στην κατάσχεση του επίμαχου φύλλου. Στις 21-1-1861 θα γράψει στον «Φιλόπατρι» ειρωνικά «..μη δυσαρεστούνται οι συνδρομηταί, όσοι δεν λαμβάνουν εγκαίρως το φύλλον....φυλάσσονται εσφραγισμένα και ασφαλή εις τα δωμάτια της Εισαγγελίας...». Την κριτική του αυτή θα τη πληρώσει στα Ναυπλιακά όταν θα συλληφθεί ως συνένοχος της

εξέγερσης, αν και βρισκόταν στην Αθήνα. Θα φυλακιστεί στις φυλακές του Μεντρεσέ και θα εκτοπιστεί στην Κύθνο. Αυτόπτης μάρτυρας στα Κυθνιακά, θα τα αφηγηθεί δημοσιεύοντάς τα με τη μορφή ημερολογίου στην εφημερίδα «Νέα Γενιά».

Όταν θα ξεσπάσει η παρισινή Κομμούνα θα είναι από τους ελάχιστους υποστηρικτές της στον ελληνικό χώρο. Μέσα από την εφημερίδα του Μέλλον , θα προπαγανδίσει τις ενέργειες των επαναστατών και θα πάρει μια ξεκάθαρη διεθνιστική θέση. Στο φύλλο της 11ης Μαΐου 1871 θα επαινέσει το γκρέμισμα της στήλης Βαντώμ από τους εξεγερμένους του Παρισιού.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε την αναφορά στον δημοσιογράφο και ποιητή Παναγιώτη Πανά, που κι αυτός υπερασπίστηκε τη παρισινή Κομμούνα στην εφημερίδα "Μέλλον" της Αθήνας, χρησιμοποιώντας ως πηγή των πληροφοριών του τον αναρχικό Φλωράνς. Στην εφημερίδα «Εργάτης» που εκδίδει στην Αθήνα από τον Αύγουστο του 1875 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1876, θα φιλοξενήσει ειδήσεις από την δραστηριότητα του ρώσικου αναρχικού κινήματος και του Μπακούνιν. Θα μεταφράσει άρθρα από το ιταλικό αναρχικό περιοδικό Plebe (Η Πλέμπα). Αλληλογραφεί με το επίσημο όργανο της αναρχικής ομοσπονδίας της Γιούρας και η εφημερίδα της «Bulletin de la Federation Jurassienne» αντίστοιχα θα μεταφράσει και θα δημοσιεύσει άρθρα από τον "Εργάτη".

Ο επτανήσιος αναρχικός Μικέλης Άβλιχος (1844-1917), υπήρξε σατυρικός ποιητής. Γεννήθηκε στο Ληξούρι της Κεφαλλονιάς. Τα πρώτα του γράμματα τα διδάχτηκε στο "Πετρίτσειο Λύκειο". Γόνος εύπορης οικογένειας, έφυγε για σπουδές στο πανεπιστήμιο της Βέρνης στην Ελβετία. Ταξίδεψε για δέκα χρόνια στο Παρίσι, τη Ζυρίχη και τη Βενετία. Εκείνη την εποχή η Βέρνη ήταν καταφύγιο των επαναστατών της Ευρώπης. Εκεί θα γνωριστεί με τον Μπακούνιν και θα ενστερνιστεί τον αναρχισμό. Στο ταξίδι του στο Παρίσι θα σχετιστεί με εναπομείναντες κομμουνάρους του 1871.

Θα επιστρέψει στο Ληξούρι όπου μέσα από τη ποίησή του και τη προφορική προπαγάνδα, κάνει γνωστές τις ιδέες του. Ήταν ανήσυχος πνεύμα, με ποιητικό ταλέντο και όπως οι περισσότεροι Κεφαλλονίτες, πολύ δυνατός στη σάτιρα και την ειρωνεία.

Η εξουσία, η παπαδοκρατία, η θρησκευτική πρόληψη, ο πόλεμος και οι ντόπιοι άρχοντες χτυπήθηκαν αμείλικτα από το ποιητή. Σιγά-σιγά ένας μικρός κύκλος σχηματίστηκε γύρω

του, που ήρθε σε αντίθεση με τους συντοπίτες του οι οποίοι τον αποκαλούσαν "εθνοπροδότη" και "σατανά". Οδηγήθηκε στην απομόνωση και αρνιόταν πεισματικά να δημοσιεύσει τα ποιήματα του. Όπως αναφέρει ο Κορδάτος, ενώ στη Κεφαλλονιά είχε προκαλέσει την οργή και την πολεμική των πλουσίων, των παπάδων και του όχλου, στην Αθήνα εκτιμήθηκε πολύ από τους πνευματικούς κύκλους.

Η επίδραση που άσκησε ο Μ. Άβλιχος, δεν απέκτησε ποτέ έναν ισχυρό παρεμβατικό χαρακτήρα στην ιδεολογική διαμόρφωση της επανησιακής διανοήσης. Ένας όμως μικρός κύκλος Επτανησίων διανοουμένων, οι οποίοι κινούνταν στον πολιτικό χώρο του επανησιακού Ριζοσπαστισμού ήρθαν σε επαφή, μέσω των σχέσεων που διατηρούσε, με τον Μπακούνιν και με τα περισσότερα αναρχικά ευρωπαϊκά έντυπα δημοσιεύοντας ειδήσεις και άρθρα. Μέχρι το τέλος της ζωής του παρέμεινε άθεος και αναρχικός. Τα τελευταία του λόγια ήταν: Μην κλαίτε! Ο Μικέλης πάει στη ζωή.

Παράλληλα, σημαντική είναι η παρουσία στα Επτάνησα του εγκυκλοπαιδιστή Ν. Κονεμένου (1832-1907), φίλου του αναρχικού ποιητή Μικέλη Άβλιχου. Κερκυραίος, γνώστης και υπερασπιστής των προουντονικών θέσεων, θα είναι από τους πρώτους που θα χρησιμοποιήσει τον όρο «κομμουνισμός» και θα προβάλλει τα δικαιώματα της γυναίκας. Θα υιοθετήσει και θα προπαγανδίσει το όραμα μιας κομμουνιστικής κοινωνίας θεμελιωμένης στη βάση της κοινοκτημοσύνης της κοινότητας των χιλίων μελών, πιστεύοντας ότι ένα τέτοιο μοντέλο ανταποκρίνεται στις συνθήκες του αγαπημένου του νησιού. Στο δημοσιευμένο στα ιταλικά βιβλίο του, στην Κέρκυρα το 1893, με τίτλο «Κλέφτες και φονιάδες» γράφει «...και το συμπέρασμα είναι ότι μονάχα με την αλλαγή του συστήματος και την κατάργηση της ιδιοκτησίας θα ήταν δυνατόν να διορθωθεί αμέσως και σχεδόν ριζικά, τουλάχιστον κατά τα εννέα δέκατα το κακό...», «...σε τέτοια κοινωνία και σε τέτοια κυβέρνηση εγώ θα συμβούλευα να διορθωθεί εάν αυτό ήταν δυνατό. Αλλά εάν η διόρθωση δεν είναι εφικτή, θα συμβούλευα, για οικονομία, τη διάλυση μέχρι το χρόνο κατά τον οποίο θα ήταν δυνατή η διόρθωση...»

«...Το βέβαιο είναι ότι οι αρχές του κομμουνισμού εξαπλώνονται κάθε μέρα με την ίδια αναλογία με την οποία εξαπλώνονται οι ανάγκες και η φτώχεια. Η επανάσταση, είναι τρομαχτική επανάσταση, δεν μπορεί να αργήσει, αυτό είναι ξεκάθαρο...».

Ένας άλλος αναρχικός του κύκλου της Αθήνας είναι ο Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος

(1841-1873), γιος του γνωστού ιστορικού. Το 1861, με τη μορφή φυλλαδίου ανώνυμα και σχεδόν παράνομα, σε ηλικία μόλις 18 ετών θα κυκλοφορήσει ένα βιβλίο-σταθμό για εκείνη την εποχή, με τον τίτλο «Σκέψεις ενός ληστού ή η καταδίκη της κοινωνίας». Ο Δ. Παπαρρηγόπουλος σε ηλικία 23 ετών θα ανακηρυχτεί διδάκτωρ της Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και θα ασκήσει το επάγγελμα του δικηγόρου. Ασχολήθηκε με τους αρχαίους Έλληνες και Λατίνους συγγραφείς και έγραψε ιστορικές και φιλολογικές μελέτες. Κυριότερη ιστορική μελέτη είναι τα "Απόκρυφα Ευαγγέλια". Σημαντικό δημοσίευμα είναι η "Συνοπτική Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης". Εξέδωσε τρεις ποιητικές συλλογές και έγραψε δύο θεατρικές κωμωδίες. Η πρώτη "Συζύγου εκλογή" μεταφράστηκε στα γαλλικά από τον Αιμίλιο Λεγκράν και παίχτηκε με επιτυχία στο Παρίσι, ενώ η δεύτερη "Αγορά", εκδόθηκε το 1871 και παίχτηκε στην Αθήνα. Πέθανε σε ηλικία 32 ετών, το 1873, από απεργία πείνας, διαμαρτυρούμενος για τις κακές συνθήκες διαβίωσης στις φυλακές της Ελλάδας.

Η περίοδος 1875- 1880

Η περίοδος 1860- 1875 σφραγίζεται από την εμφάνιση των ελευθεριακών ιδεών στην Ελλάδα, οι οποίες παρουσιάζονται και κινούνται παράλληλα στην Αθήνα και στα Επτάνησα. Ο χαρακτήρας αυτής της συγκεκριμένης παράδοσης θα καλλιεργήσει το έδαφος για την συγκρότηση αρκετών επαναστατικών οργανώσεων σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου όπως στην Αθήνα, στη Σύρο, στη Μεσσήνη, στο Αίγιο, στα Φιλιατρά, στην Κεφαλλονιά, στην Πάτρα. Οι πατρινοί αναρχικοί του «Δημοκρατικού Συλλόγου», λόγω της ευνοϊκής θέσης του αχαϊκού λιμανιού, θα αποκτήσουν στενές και σταθερές επαφές όχι μόνο με τους συντρόφους τους της γειτονικής Ιταλίας αλλά και με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές οργανώσεις, οι οποίες πρωταγωνιστούν στο σοσιαλιστικό και εργατικό κίνημα της εποχής. Θα αναλάβουν την πρωτοβουλία να συντονίσουν όλες τις ομάδες του ελλαδικού χώρου και θα επιχειρήσουν την συγκρότηση του πρώτου τοπικού τμήματος της «Διεθνούς Ένωσης Εργατών». Η καταστολή που θα εξαπολύσει το ελληνικό κράτος εναντίον τους, ανήκει μέσα στα πλαίσια μιας ευρωπαϊκής κυβερνητικής συμφωνίας, και η οποία αποδεικνύεται από πληθώρα διπλωματικών εγγράφων της εποχής, θα διαλύσει πρόσκαιρα και σχεδόν ολοκληρωτικά για μια δεκαετία το αντιεξουσιαστικό-σοσιαλιστικό κίνημα.

Παρενθετικά οφείλουμε να σημειώσουμε ότι, η Διεθνής από το 1872 έως και το 1877 θα

έχει προσλάβει έναν πλειοψηφικό αντιαυταρχικό λόγο και θα μείνει στην ιστορία ως «Αντιεξουσιαστική Διεθνής». Μετά το συνέδριο της Χάγης τον Σεπτέμβριο του 1872, όπου πλέον διαγράφεται ο Μπακούνιν και ένας Ελβετός σύντροφός του, από την πλειοψηφία των μαρξιστών, θα αντιδράσουν όλα σχεδόν τα εθνικά τμήματα και θα αμφισβητήσουν την νομιμότητα του συνεδρίου καταγγέλλοντας την πλασματική πλειοψηφία, η οποία αποτελούνταν από τα μαρξιστικά μέλη του Γενικού Συμβουλίου.

Τον Σεπτέμβριο του 1872 στο συνέδριο του Σαίντ- Ιμιέ, θα ψηφιστεί από όλες τις παρευρισκόμενες ομοσπονδίες μια ιδεολογική βάση που στηρίζεται στις ελευθεριακές αρχές και έχει χαρακτήρα εργατικό και συνδικαλιστικό. Στο συνέδριο αυτό οι Βέλγοι, Γάλλοι, Ιταλοί, Ισπανοί και Ελβετοί αντιπρόσωποι των εθνικών τμημάτων, θα αποκηρύξουν τις αποφάσεις του συνεδρίου της Χάγης και θα ιδρύσουν μια ελεύθερη ένωση ομοσπονδιών. Σε όλη αυτή την πορεία σπουδαίος ήταν ο ρόλος της Ελβετικής Ομοσπονδίας των ρολογάδων της Γιούρας με ηγετική μορφή τον Τζεϊμς Γκιγιώμ, καθηγητή ιστορίας και λογοτεχνίας. Στα συνέδρια που θα οργανωθούν εκεί θα βρεθούν ο Μπακούνιν, ο Κροπότκιν, ο Μαλατέστα, ο Κόστα, ο Καφιέρο και άλλοι. Η εφημερίδα που θα εκδώσουν, το «Δελτίο της Ομοσπονδίας της Γιούρας», απέτελεσε το διεθνές δελτίο των ευρωπαϊκών αναρχικών.

Η πρώτη Επαναστατική Ομάδα

Μια πλειάδα ιστορικών με επικεφαλής τον Κ. Μοσκόφ θεωρεί ότι στην επαφή των Πατρινών με τις αναρχικές ιδέες, σπουδαίο πόλο διαδραμάτισε η ιταλική παροικία της Πάτρας. Μετά την εξέγερση του 1848 η Πάτρα κατακλύζεται από Ιταλούς πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι σχηματίζουν μίαν αρκετά σημαντική παροικία, που διατηρεί ζωντανές τις σχέσεις τους με τις μητροπολιτικές οργανώσεις της Ιταλίας. Ιστορικές μαρτυρίες τοποθετούν την παροικία αυτή στο 10% του πληθυσμού της αχαϊκής πρωτεύουσας. Η πλειοψηφία όμως των προσφύγων επέστρεψε στην Ιταλία μέχρι το 1861. Το 1871 δεν παρέμεναν περισσότερα από δέκα άτομα. Η επαφή αυτή πρέπει να αναζητηθεί είτε στον κύκλο των επτανησίων ριζοσπαστών, οι οποίοι διαδίδουν από τις προηγούμενες δεκαετίες τις ελευθεριακές ιδέες και έχουν επαφή με τη πόλη της Πάτρας, είτε στον κύκλο Ιταλών αναρχικών που έρχονται στην Ελλάδα, όπως ήταν ο Amilcare Cipriani και ο Γκουστάβ Φλωράνς.

Μπορούμε να φανταστούμε ότι τα γεγονότα της παρισινής Κομμούνας του 1871 άσκησαν μίαν καταλυτική επίδραση στα ριζοσπαστικά στοιχεία της αχαϊκής πρωτεύουσας και γέννησαν σταδιακά ομίλους συζητήσεων, πιθανότατα κρυφά και σε σπίτια. Από έναν τέτοιο όμιλο και στις αρχές του 1875, όπως επισημαίνει ο Κ. Μοσκόφ και θα συμφωνήσουν οι περισσότεροι ιστορικοί, θα δημιουργηθεί μια ομάδα η οποία θα αποφασίσει να δραστηριοποιηθεί πολιτικά..

Η ίδρυση-Τα μέλη

Ο «Δημοκρατικός Σύλλογος της Πάτρας» θα ιδρυθεί στις αρχές του 1876 και είναι μια αναρχική ομάδα. Τα κυριότερα μέλη του «Συλλόγου», τα οποία γνωρίζουμε από τις μέχρι σήμερα έρευνες και την δημοσιευμένη βιβλιογραφία, είναι διανοούμενοι και εργαζόμενοι. Ο Διονύσιος Αμπελικόπουλος καθηγητής των μαθηματικών σε Γυμνάσιο και γνώστης των σοσιαλιστικών τάσεων της εποχής. Ο Κωνσταντίνος Γριμμάνης εμποροϋπάλληλος-λογιστής. Ο Παναγιώτης Ευμορφόπουλος παλιός πατρινός τυπογράφος και ιδιοκτήτης του τυπογραφείου «Φοίνιξ», εκδότης πολλών αχαϊκών εφημερίδων. Ο γιος του, Αλέξανδρος Ευμορφόπουλος τον οποίο αργότερα, το 1896, θα συναντήσουμε να διευθύνει την εφημερίδα «Επί τα Πρόσω». Ο Κωνσταντίνος Μπομποτής δικηγόρος, ο Γεώργιος Παπαρρήτωρ εισοδηματίας ο οποίος θα συνεργαστεί το 1885 στο «Αρδην» του Π. Δρακούλη, ο Ιωάννης Ασημακόπουλος, ο Δημήτρης Σπαθάρας, ο Παναγιώτης Σουγλέρης, ο Γιώργος Στράτος. Οι συνεδριάσεις τους γινόντουσαν σε ιδιαίτερο χώρο, στον οποίο υπήρχε μια πλούσια βιβλιοθήκη, και τους τοίχους κοσμούσαν εικόνες από την παρισινή Κομμούνα. Κοντά στα μέλη αυτά δημιουργήθηκε ένας κύκλος κυρίως φοιτητών και σπουδαστών, που συνεδρίαζε και συζητούσε και από τον οποίο προήλθαν οι πρώτοι πυρήνες προπαγάνδας και αντίστασης σε κάθε μορφή εξουσίας.

Η συμμετοχή στο Συνέδριο της Βέρνης

Το 8ο συνέδριο της «Διεθνούς Ένωσης Εργαζομένων» θα διεξαχθεί στη Βέρνη από τις 26 έως τις 29 Οκτωβρίου 1876. Στην ημερήσια διάταξη που δημοσιεύεται στο «Δελτίο της ομοσπονδίας της Γιούρας» περιλαμβάνονται εκτός των άλλων και προτάσεις από διάφορες εθνικές ομοσπονδίες που στοχεύουν στην ενότητα όλων των σοσιαλιστικών τάσεων και στην επιστροφή των γερμανόφωνων μαρξιστών, οι οποίοι έχουν αποκοπεί από τον κορμό της «Διεθνούς» από το 1872.

Στις 22 Οκτωβρίου στο «Δελτίο της Γιούρας» δημοσιεύεται ότι, «ένας συγκεκριμένος αριθμός σοσιαλιστών από αυτή τη χώρα θα στείλουν στο συνέδριο της Βέρνης μια διεύθυνση, όπου θα εκθέτουν τις ιδέες τους σχετικά με την οργάνωση της εργασίας. Έχουν αναθέσει την ανάγνωση αυτού του εγγράφου στον σύντροφο Adrea Costa ο οποίος κατοικεί μόνιμα στην Ελβετία. Αυτή θα είναι η πρώτη φορά που η Ελλάδα θα πάρει μέρος σε ένα συνέδριο της Διεθνούς».

Δύο επισημάνσεις είναι απαραίτητες. Την εποχή αυτή όλες οι φράξεις του σοσιαλιστικού χώρου, αυτοπροσδιορίζονται ως σοσιαλιστικές, ενώ στην Ελλάδα χρησιμοποιούν συνήθως τον όρο κομμουνιστές. Ο Adrea Costa, αναρχικός και μέλος της Διεθνούς, αργότερα θα αποδεχτεί τον κοινοβουλευτισμό και τις εκλογές και θα γίνει ο ιδρυτής του Ιταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος.

Οι αποφάσεις του συνεδρίου θα σταλούν στους πατρινοίς αναρχικούς, οι οποίοι θα τις αποδεχτούν με επιστολή τους τον Δεκέμβριο του 1876, και θα συνδεθούν με το Γραφείο της Διεθνούς στην ελβετική Γιούρα. Η επιστολή δημοσιεύεται στο «Δελτίο της Γιούρας» με την παρακάτω υπόμνηση και με ημερομηνία 7 Ιανουαρίου 1877: Λάβαμε μια απάντηση, σταλμένη από τον Γραμματέα του Δημοκρατικού Συλλόγου της Πάτρας, στο γράμμα που τους απηύθυνε η επιτροπή αλληλογραφίας του συνεδρίου της Βέρνης. Διαβάζουμε μεταξύ άλλων:

«Λάβαμε το αδελφικό γράμμα που μας απευθύνατε καθώς και την επίσημη περίληψη του συνεδρίου. Αν καταλάβαμε καλά το σκεπτικό σας, είμαστε πεπεισμένοι ότι υπάρχει πλήρης αρμονία ανάμεσα στις ιδέες μας και τις αρχές του προγράμματός σας. Έχοντας μεγάλη επιθυμία να αποκτήσουμε δεσμούς πιο οικείους μαζί σας, διότι ελπίζουμε ότι η αλληλεγγύη μας θα έχει σαν αποτέλεσμα το θρίαμβο των κοινών μας ιδεών, θα αρχίσουμε από σήμερα μια κανονική αλληλογραφία. Δεχτείτε τους αδελφικούς χαιρετισμούς από όλους τους συντρόφους στην Ελλάδα.

Στο όνομα του Δημοκρατικού Συλλόγου της Πάτρας.

Κωνσταντίνος Α. Γριμμάνης.

Τι αποδέχονται και σε τι συμφωνούν όμως; Το συνέδριο επικυρώνει τον Κολεχτιβισμό (αναδιανομή ανάλογα με την εργασία που προσφέρει ο καθένας) ως βασικό στοιχείο της

προπαγάνδας της Διεθνούς, υποστηρίζει ότι ο «αμοιβαίος σεβασμός» και η «ειρηνική παράλληλη εξέλιξη» θα μπορούσαν και θα έπρεπε να υπάρχουν μεταξύ ελευθεριακών και εξουσιαστών σοσιαλιστών και υιοθετεί τον σεβασμό όλων των μέσων δράσης που επιλέγει κάθε εθνική ομοσπονδία.

Οι σχέσεις που αναπτύσσει πλέον η οργάνωση της Πάτρας, της επιτρέπουν να έρθει σε επαφή με τις αντίστοιχες αναρχικές ιταλικές οργανώσεις. Οι επαφές αυτές αποδεικνύονται από την αλληλογραφία της ομάδας με τα αναρχικά περιοδικά Plebe (Η Πλέμπα) του Μιλάνου και Il Martello (Το Σφυρί) της Μπολόνια. Στο τελευταίο, στο φύλλο της 11ης Μαρτίου 1877, επιστολή που έχει σταλεί μεταξύ των άλλων αναφέρει:

«...από τις 20 Ιανουαρίου σας στείλαμε μίαν επιστολή, στην οποία σας εκθέταμε τις αντιλήψεις μας γύρω από την κοινή μας υπόθεση, και στο τέλος προσθέταμε: Ο τύπος και ο τρόπος της παρέμβασής μας δεν μπορεί να είναι όμοιοι σε κάθε χώρα, αλλά μόνο οι κάτοικοι ενός ορισμένου μέρους είναι σε θέση να γνωρίζουν ποια μέσα πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Ο λαός δεν είναι μια TABULA RASA, αλλά γραμμένο βιβλίο και στο λαό πρέπει να στηρίξουμε την υπόθεσή μας. Προσθέταμε επίσης: Ο τελικός μας σκοπός είναι η ευημερία του ανθρώπου και αποδοκιμάζουμε όλους εκείνους που θέλουν να πετύχουν την βαθμιαία χειραφέτηση του λαού. Συμφωνούμε μαζί σας ότι μόνο με την Επανάσταση μπορούμε να ελπίζουμε...». (δημοσιευμένο από τον Μ. Δημητρίου).

Από το παραπάνω απόσπασμα είναι φανερό ότι στηρίζουν ανεπιφύλακτα τις αποφάσεις του Συνεδρίου της Βέρνης και ενστερνίζονται χωρίς περιστροφές τον αναρχισμό ως ιδεολογική ταυτότητα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τη περίοδο αυτή δύο είναι οι αντικρουόμενες απόψεις. Αυτή των μαρξιστών που διακηρύσσει τα « επιστημονικά στάδια έως το σοσιαλισμό» και αυτή των μπακουνιστών της «άμεσης δράσης».

Η Ομοσπονδία «Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Λαού»

Αρχές του 1877 οι πατρινοί αναρχικοί πρέπει να έχουν αποκτήσει επαφές με άτομα και ομάδες από τα Επτάνησα, τις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο. Αυτές οι συναντήσεις και οι ανταλλαγές απόψεων μεταξύ τους θα καταλήξουν στην απόφαση να συγκροτήσουν μια ομοσπονδία με την επωνυμία «Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Λαού». Η γενική συνέλευση του πατρινού Συλλόγου θα επικυρώσει αυτή την απόφαση καθώς και το καταστατικό του.

Στην επιστολή που δημοσιεύει το περιοδικό Il Martello (Το Σφυρί) της Μπολόνια και στην οποία αναφερόμαστε παραπάνω, ενημερώνουν για όλες αυτές τις δραστηριότητές τους, τους Ιταλούς συντρόφους τους.

«...αργότερα θα σας στείλουμε τα γενικά Καταστατικά της Δημοκρατικής Ομοσπονδίας του Λαού και τα ειδικά καταστατικά της Εταιρείας της Πάτρας...Σε λίγο θα κάνει την εμφάνισή της η σοσιαλιστική εφημερίδα μας, σαν όργανο της Ομοσπονδίας μας...».

Ο Παναγιώτης Πανάς όχι μόνο γνωρίζει τις δραστηριότητες αυτές αλλά βρίσκεται σε επαφή μαζί τους και δημοσιεύει την είδηση της ίδρυσης της Ομοσπονδίας και μέρος του καταστατικού της, στην εφημερίδα «Ρήγας», που διευθύνει εκείνη την εποχή.

«...Ο Δημοκρατικός Σύλλογος Πατρών συνελθών εις Β' Γενικήν Συνέλευσιν παρεδέχθη το καταστατικόν του Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού, επεκύρωσε τον εαυτού κανονισμόν και το πρόγραμμα, καθ' ο κηρύσσεται εχθρός όλων των πολιτικών και όλων όσων προσπαθούν να διατηρήσουν την σημερινή κατάστασιν με οιονδήποτε τρόπον, και αποφάσισε την έκδοσιν εφημερίδας άπαξ του μηνός υπό τον τίτλον Ελληνική Δημοκρατία...».

(φύλλο 22 Μαρτίου 1877, δημοσιευμένο από τον Μ. Δημητρίου).

Δεν επεφύλλαξαν όμως ανάλογη υποδοχή και οι συντηρητικές εφημερίδες στην γνωστοποίηση των σχεδίων των πατρινών αναρχικών. Στις 22 Μαρτίου 1877 η εφημερίδα «Μοχλός» της Ζακύνθου σχεδόν κατηγορεί για ολιγωρία την εισαγγελία της Πάτρας και της επιρρίπτει ευθύνες για το ότι δεν έχει παρέμβει μέχρι εκείνη τη στιγμή.

«...Η εν Πάτραις εισαγγελική αρχή είναι εν γνώσει της επαναστατικής έχουσης σκοπούς κοινωνιστικής τούτοις εταιρείας, εάν όχι, ας ομολογήσει ότι είναι ανάξια της θέσεως ήν κατέχει, εάν δε απεναντίας γνωρίζει την ύπαρξιν της κατά των καθεστώτων εργαζομένης των της εταιρείας και ουδέν κατ' αυτής ενήργησεν, ας ομολογήσει ότι είναι επίορκος...».

Η πατρινή εφημερίδα «Φορολογούμενος» στις 8 Απριλίου θα συνδράμει γράφοντας, «...το έδαφος της πόλης τούτης δεν είναι πρόσφορον εις ανάπτυξιν τοιούτων τερατωδών ιδεών...». Την ίδια ημερομηνία, στις 8 Απριλίου 1877 το «Δελτίο της Ομοσπονδίας της Γιούρας», θα δημοσιεύσει ένα κείμενο του Διονύση Αμπελικόπουλου με τίτλο «Μελέτη για

το σοσιαλισμό στην Ελλάδα». Το παραθέτουμε ολόκληρο, θεωρώντας ότι αποτελεί ένα μοναδικό τεκμήριο για την ιστορία του αναρχικών ιδεών στον ελλαδικό χώρο.

«Τώρα που οι μοντέρνες ιδέες γνωρίζουν μια τόσο μεγάλη ανάπτυξη και η νέα κοινωνία βρίσκεται στη διαδικασία της διαμόρφωσής της, για την ευόδωση της οποίας η αλληλεγγύη των λαών θα ήταν η πρώτη προϋπόθεση, πιστεύουμε ότι δεν είναι περιττό να εξηγήσουμε με συντομία ποια θέση κατέχει ο ελληνικός λαός σ' αυτό το κίνημα, ώστε όλοι οι σύντροφοί μας που εργάζονται για τη χειραφέτηση των λαών, γνωρίζοντας το χαρακτήρα του ελληνικού λαού, τις τάσεις του, τις ανάγκες του, να μπορέσουν να μας βοηθήσουν με αποτελεσματικό τρόπο στην προώθηση και στην ενίσχυση της κοινής μας υπόθεσης σ' αυτή τη χώρα.

Ο ελληνικός λαός όχι μόνο κατέχει καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον, τουλάχιστον σπερματικά, όλους τους όρους της νέας κοινωνίας, άλλα και είναι πολύ ταχύς και ευπροσάρμοστος σε σχέση με την εφαρμογή όλων των πρακτικών αληθειών, αν πάρουμε ως βάση γι' αυτό το θέμα το ίδιο το έθνος, δηλαδή τα ήθη του, την παράδοση και την ιστορία του, η οποία αναμφίβολα μπορεί να συμβάλει σ' αυτό.

Η ιστορία αυτού του λαού κατά τους νεώτερους χρόνους συνεχίζει την αρχαία του ιστορία με τον ίδιο τρόπο που η σημερινή του κυβέρνηση αποτελεί ακριβές αντίγραφο της βυζαντινής διαφθοράς. Ο λαός δεν γνωρίζει άλλη ιστορία και ούτε θέλει να μάθει άλλη από την αρχαία του ιστορία: απ' αυτήν αντλεί τη ζωή του και μ' αυτήν ως οδηγό ψάχνει να ξαναβρεί τα χαμένα ίχνη των προγόνων του. Αυτήν την κίνηση ορισμένοι επιπόλαιοι Ευρωπαίοι τη χαρακτηρίζουν οπισθοδρομική, απαιτώντας από το λαό να απαρνηθεί την ατομικότητα του για να ασπασθεί τη θεωρία της συνταγματικής μοναρχίας και να αποδεχθεί την κυριαρχία των πλουσίων που του επιβλήθηκε. Αυτοί όμως δεν θέλουν να εννοήσουν ότι ο λαός μας θα καταλάβει καλύτερα τα κινέζικα από τη δική τους γλώσσα.

Μπαίνοντας κανείς στην καλύβα του χωρικού ή στο μαγαζί του τεχνίτη και εξετάζοντας το λαό από κοντά, θα αναγνωρίσει αμέσως τον πολίτη της αρχαίας Ελλάδος, όπως στο πρόσωπο των σημερινών πλουσίων αναγνωρίζουμε τη βυζαντινή διαφθορά. Κοντολογίς, ο λαός δεν έχει αλλάξει: μόνο οι καταπιεστές του άλλαξαν μορφή. Κληρονόμησε τις αρετές των προγόνων του· δεν τείνει προς τα βίαια πάθη· η αγάπη της ισότητας είναι το μοναδικό του πάθος· περισσότερο από κάθε άλλο λαό κυριεύεται από το πάθος της ατομικής

ελευθερίας και θυσιάζεται γι' αυτήν. Το μεγαλύτερο μέρος των εγκλημάτων που διαπράττονται στην Ελλάδα προέρχεται από την καταπίεση της ατομικής ελευθερίας. Ο λαός μας αγαπά την ισότητα και μοιράζεται ευχαρίστως όλα του τα πολιτικά δικαιώματα με τους ξένους: απόδειξη οι χιλιάδες Ιταλών, στις Κυκλάδες, στα Επτάνησα και στην Πάτρα που απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα του πολίτη. «Αν και δεν λείπουν στην Ελλάδα οι ιησουϊτικές ραδιουργίες με τα αντεθνικά τεχνήματα τους, καμιά φωνή ωστόσο δεν υψώθηκε εναντίον αυτού του φιλελευθερισμού (liberalisme): ο λαός θεωρεί υπόθεση τιμής να μοιράζεται τα πολιτικά του δικαιώματα με τους ξένους και να προσφέρει άσυλο στους κατατρεγμένους. Στη Κέρκυρα, στην Κεφαλονιά, στη Ζάκυνθο όλοι οι Εβραίοι απολαμβάνουν τα δικαιώματα των πολιτών και ορισμένοι έχουν εκλεγεί δημοτικοί σύμβουλοι υπό τις επευφημίες όχι μόνο του λαού, αλλά και του κλήρου. Ο ελληνικός λαός είναι έξυπνος και ανδρείος, γενναιόδωρος με τους εχθρούς του· ή λιτότητα του είναι παροιμιώδης. Δεν έμαθε να υποκλίνεται, πιστεύει πως όλοι είναι ίσοι, μιλάει σε όλους στον ενικό και δεν ξεχωρίζει φυλές ή ευγένειες. Αυτός είναι ο χαρακτήρας του ελληνικού λαού.

Ό,τι ο λαός αυτός υπέστη μετά την ήττα της Αχαϊκής Συμπολιτείας (το 183 π.Χ.) υπήρξε απλώς μια ανώμαλη κατάσταση που εγείρει το ενδιαφέρον μας, όταν το λανθάνον εθνικό πνεύμα εμφανίζεται κάπου-κάπου να διαμαρτύρεται εναντίον της εξουσίας και της διαφθοράς που ήρθαν απ' έξω. Οι μελέτες για το Μεσαίωνα που έγιναν στις μέρες μας το αποδεικνύουν σαφέστατα.

Μετά το τέλος του πελοποννησιακού πολέμου (το 404 π.Χ.) αρχίζει ο λαός να υποχωρεί από τη σκηνή της Πολιτείας (republique): μετά από την πτώση της Αχαϊκής Συμπολιτείας ο λαός έχασε για πάντα την πρωτοκαθεδρία: οι πλούσιοι και οι διεφθαρμένοι κολάκευσαν τους κατακτητές και έκτοτε αποχωρίστηκαν από το έθνος. Έτσι σχηματίσθηκε το έμβρυο του Βυζαντίου. Η Δύση είχε το Μεσαίωνα και η Ανατολή το Βυζάντιο. Από τότε έπαυσε να υπάρχει οποιαδήποτε σχέση ανάμεσα στους πλούσιους και το έθνος, ανάμεσα στο Βυζάντιο και την Ελλάδα. Αντίθετα, οι δύο αυτοί πόλοι συγκρότησαν δύο εχθρικά στρατόπεδα, των τυράννων και των τυραννημένων, ως σήμερα. Η πάλη αυτή παρατηρείται παντού.

Ο λαός δεν κράτησε κανένα στίγμα απ' αυτή την εποχή και όταν θα ξαναγίνει κύριος του εαυτού του σύντομα κάθε ίχνος της θα εξαφανισθεί. Όλη η διαφθορά και η τυραννία, σε όλες τις μορφές τους, συγκεντρώθηκαν μέσα στην κυβέρνηση. Δεν βρήκαν θέση άλλου: η

κοινωνία ήταν λίγο-πολύ ίση και η ριζική ισότητα παρέμεινε κληρονομιά του λαού. Ο κλήρος, όπως θα δούμε παρακάτω, υπήρξε ανέκαθεν και θα στέκεται πάντα με το μέρος του λαού. Έτσι, καθώς ο λαός είχε χάσει την πρωτοβουλία, την κυβέρνηση ανέλαβαν οι διεφθαρμένοι: τούτο εξηγεί γιατί ο ελληνικός λαός μισεί οτιδήποτε προέρχεται από την κυβέρνηση.

Εμείς οι Έλληνες δεν έχουμε ανάγκη να διδάξουμε στο λαό ότι η αποκέντρωση και η ανεξαρτησία των δήμων πρέπει να αποτελέσουν το θεμέλιο της λαϊκής οργάνωσης και ότι ο συγκεντρωτισμός συνιστά την αιτία του θανάτου της. Ο λαός μας το έμαθε από την ίδια του την ιστορία και τα πνεύματα έχουν πεισθεί γι' αυτές τις αλήθειες.

Αυτό που στη Δύση ονομάζεται *republique*, ο ελληνικός λαός το αποκαλεί σύνταγμα. Στο πεδίο αυτό του συντάγματος είμαστε το ίδιο προχωρημένοι όσοι και η Ελβετία, η Αμερική ή η Γαλλία. Η καθολική ψηφοφορία, π.χ., έχει κατοχυρωθεί από καιρό στην Ελλάδα.

Πιστεύουμε ότι είναι περιττό να υπενθυμίσουμε εδώ ότι η καθολική ψηφοφορία δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, παρά τα αντίθετα: η διαφθορά νομιμοποιήθηκε (μολονότι δεν έχουμε στη χώρα μας αριστοκράτες και παρά το γεγονός ότι ο κλήρος είναι μαζί μας), επειδή οι εκλογές πραγματοποιούνται κάτω από την πίεση της ξιφολόγχης και των πολλών κυβερνητικών τεχνασμάτων.

Ο λαός δεν συμπαθεί το σύνταγμα μόνον οι αστοί αυτοαποκαλούνται συνταγματικοί, όπως στη Δύση αυτοονομάζονται «ρεπουμπλικάνοι». Συνεπώς ο ελληνικός λαός, από πολιτική άποψη, κατανοεί τις νέες ιδέες.

Αυτό που στη Δύση ονομάζεται κομμουνισμός ή σοσιαλισμός ο ελληνικός λαός το εκφράζει με τον όρο δημοκρατία, κυριαρχία του λαού. Το ίδιο πράγμα λέει ο Θουκυδίδης στο λόγο που βάζει στο στόμα του Αθηναγόρα από τις Συρακούσες: ο νεοέλληνας μιλά με τον ίδιο ακριβώς τρόπο.

Δύο στοιχεία εμπύχωσαν παλαιότερα την αντίσταση εναντίον της τουρκικής αντίδρασης: οι κλέφτες (οι πιο ανδρείοι από το λαό που ζούσαν οπλισμένοι στα βουνά) και το κατώτερο μέρος του κλήρου. Οι υπέρμαχοι αυτοί του ελληνισμού αξίζουν μια ιδιαίτερη προσοχή, γιατί η φυσιογνωμία τους είναι μοναδική μέσα στην ιστορία..

Από τη στιγμή που οι κλέφτες πέτυχαν το σκοπό τους -την εθνική ανεξαρτησία μέσω της επανάστασης εναντίον των Τούρκων (από το 1821 ως το 1830)- εξαφανίστηκαν από το προσκήνιο, αφού εξέλιπε πια ο λόγος της παρουσίας τους. Κάθε ειδικότερη αναφορά σ' αυτό το θέμα δεν ενδιαφέρει την παρούσα εργασία μας.

Ο κατώτερος κλήρος δεν είναι, όπως συμβαίνει άλλου, ξένος προς την κοινωνία και δεν συγκροτεί μian ιδιαίτερη τάξη: κατάγεται από τα ίδια τα σπλάχνα του λαού, περνάει την ίδια ζωή και παραμένει πιστός σ' αυτόν. Καθώς ο κληρικός νυμφεύεται, γνωρίζει και δοκιμάζει όλες τις ανάγκες της οικογένειας· το Ευαγγέλιο βρίσκεται κοντά στο άροτρο και μόνον όταν εργασθεί ολόκληρη τη μέρα ο παπάς πάει στην εκκλησία. Είναι μόνον ένας απλός χωρικός, απάιδευτος όπως εκείνοι με τους οποίους συμβιώνει, άλλα αγνός, τίμιος και έτοιμος να θυσιαστεί για το λαό στον όποιο ανήκει. Γι' αυτό και σε όλες τις επαναστάσεις μας ο κατώτερος κλήρος ανελάμβανε την πρωτοβουλία: πάντα πρώτος άφηνε το Ευαγγέλιο και τραβούσε το σπαθί. Στα δημοτικά τραγούδια, που εξυμνούν την επανάσταση και τα κατορθώματα των κλεφτών, ο παπάς και η παπαδιά, η κόρη τους και οι αγάπες της παίζουν τον πρώτο ρόλο. Ο κλήρος στην Ελλάδα όχι μόνο δεν έχει κανένα προνόμιο, αλλά στερείται κι όλα τα πολιτικά δικαιώματα και δεν μπορεί να καταλάβει καμιά θέση στην κυβέρνηση· κι αν τύχει και ενδιαφερθεί για τα κοινά, το γεγονός τιμωρείται βαριά ως έγκλημα. Από μian ορισμένη άποψη ή κατάσταση αυτή θεωρείται άδικη, συνάμα όμως τους αποτρέπει από πολλά κακά. Δηλαδή ο κλήρος δεν μπόρεσε να συμμαχήσει με τους καταπιεστές· αντίθετα, παραμένει εχθρός τους. Η γνώμη του παπά για τα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα δεν υπολογίζεται περισσότερο από τη γνώμη ενός χωρικού.

Στη δυτική Ευρώπη ο επονομαζόμενος χωρισμός της εκκλησίας από το κράτος θα θεωρούνταν επιτυχία, ενώ στην Ελλάδα η ίδια η ύπαρξη ενός τέτοιου ζητήματος θα φαινόταν γελοία. Επομένως ο κλήρος δεν έχει σ' εμάς καμιά ομοιότητα με τον κλήρο στη Δύση και θα ήταν παραφροσύνη να θέλουμε να του επιτεθούμε. Ο λαός θα σας έβλεπε σαν εχθρό και θα προτιμούσε να μην συμμερισθεί το εγχείρημα σας· γιατί στο πρόσωπο του παπα βρήκε πάντα έναν σύντροφο. Άρα πρέπει να περιμένουμε βοήθεια από τον κατώτερο κλήρο και να τον αντιμετωπίζουμε ως σύμμαχο.

Η ανώτερη ιεραρχία είναι στην πλειοψηφία της διεφθαρμένη, βυζαντινή περισσότερο παρά ελληνική. Οι καταχρήσεις τους έχουν ήδη αποκαλυφθεί δημοσίως και έχει πέσει στην

εκτίμηση του λαού. Γι' αυτό λοιπόν το λόγο και εφόσον είναι εξαιρετικά ολιγάριθμη, δεν αξίζει να της δοθεί σημασία, μια και δεν μπορεί να κάνει τίποτε εναντίον μας. Ο λαός εννοεί πολύ καλά το οικονομικό ζήτημα και ξέρει με ποιόν τρόπο να το συλλάβει. Τι κατακτήσαμε, λέει, αφότου κερδίσαμε την εθνική ανεξαρτησία; Όλοι μας πολεμήσαμε και κάψαμε τα καλύβια μας κατά την επανάσταση του '21 για να ελευθερωθούμε· ποιοι επωφελήθηκαν όμως; Οι πλούσιοι. Ο λαός πού ήταν φτωχός και δούλοι, δεν είδε καμιά διαφορά στη μοίρα του. Σήμερα, ο χωρικός όπως και ο εργάτης καταλαβαίνουν πολύ καλά ότι δουλεύουν πάντα για τους πλούσιους και ότι πρόκειται να παραμείνουν αιώνια φτωχοί, λόγω του μονοπωλίου του κεφαλαίου.

Όταν συζητά κανείς μ' έναν άνθρωπο του λαού για την τωρινή του κατάσταση, για επανάσταση, για κοινωνικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, θαυμάζει την οξύνοια και την ετοιμότητά του συνομιλητή του και θαρρεί πώς βρίσκεται μπροστά σε επαναστάτη που εργάζεται από καιρό γι' αυτό το σκοπό. Αν τη ζητήσετε την άποψή του, θα σας αποκριθεί: «Ό,τι λέτε είναι σωστό· σήμερα όμως λείπουν οι άνθρωποι που μπορούν να πραγματοποιήσουν τις κοινωνικές μεταρρυθμίσεις· μόνος μου δεν μπορώ να κάνω τίποτα. Δεν έχω ψωμί για να ταΐσω αύριο το πρωί τα παιδιά μου. Άλλος τρόπος δεν υπάρχει για να εξοντώσουμε αυτή τη φάρα των καπιταλιστών από το να ξεσηκώσουμε ολόκληρο το λαό σε μια κοινωνική επανάσταση».

Αν του μιλήσετε για συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, θα υποθέσει αμέσως κάποια υστεροβουλία εκ μέρους σας, κάποια σκοπιμότητα, γιατί όλοι οι δήθεν φιλελεύθεροι τον εξαπάτησαν πάντοτε, και θα σας απαντήσει ως εξής: «Δεν πιστεύουμε τα λόγια σας περισσότερο από εκείνα των άλλων, γιατί μας έχουν πάντα ξεγελάσει και τα μάθαμε πια όλα αυτά. Έχετε τίποτε άλλο να μου πείτε; Μήπως μπορείτε να μου βρείτε δουλειά;»

Κρίνοντας από τέτοιες απαντήσεις, είναι φανερό πόσο ο ελληνικός λαός είναι καλά προδιατεθειμένος για τις ιδέες του σοσιαλισμού. Ένας τέτοιος λαός άξιζε μια καλύτερη τύχη· αλλά η κυριαρχία των πλουσίων και η βυζαντινή διαφθορά, μοιραία απόληξη των ιστορικών γεγονότων και πάντα με τη στήριξη της διπλωματίας, στάθηκαν εμπόδιο στην πρόοδο του.

Η σοσιαλιστική προπαγάνδα πρέπει να οργανωθεί στην Ελλάδα σύμφωνα με τα πορίσματα αυτής της μελέτης».

Η έκδοση της εφημερίδας «Ελληνική Δημοκρατία»

Η έκδοση μιας εφημερίδας έχει αποφασιστεί και έχει αναγγελθεί. Κυκλοφορεί αρχές Μαΐου του 1877 με τον τίτλο «Ελληνική Δημοκρατία», εφημερίς του Δημοκρατικού Συλλόγου Πατρών και με την προμετωπίδα «Η Επανάσταση είναι ο νόμος της προόδου». Υπεύθυνος τυπογραφείου έχει οριστεί ο Αλέξανδρος Ευμορφόπουλος.

Στην πρώτη σελίδα της εφημερίδας ενημερώνονται οι αναγνώστες μέσα από το άρθρο με τίτλο «Είδος προγράμματος» ότι,
«Κάθε εφημερίδα είναι συνήθεια να εκθέτη, δι' εκείνους όπου γράφει, το πρόγραμμά της, δηλαδή το τι ζητάει. Δι' αυτήν όμως την εφημερίδα είναι περιττόν· διότι αφού είναι όργανον του Δημοκρατικού Συλλόγου Πατρών, το Καταστατικόν και το Πρόγραμμα του Συλλόγου τούτου είναι αυτά τα ίδια πρόγραμμα ή αρχαί της εφημερίδος μας. Θα βαδίσουμε δε ολοίσα το δρόμο μας. Θα ειπούμε εις το Λαό τι πρέπει να κάμει διά να ελευθερωθή από κάθε κακό. Θα ξεσκεπάσουμε άφοβα κάθε τέχνη όπου μεταχειρίζονται διά να τον γδέρνουν. Θα ειπούμε την αλήθεια χωρίς να λογαριάσουμε την κυβέρνησιν. Θέλει να μας βάλη στην φυλακήν, θέλει να μας αφήση ησύχους, μας είναι αδιάφορο. Όσο για την επίλοιπη δημοσιογραφία, εις εκείνους οι οποίοι θα μας βρίζουν, δεν θα δίνουμε καμία απάντηση· εις όσους όμως ειλικρινώς θα θελήσουν να συζητήσουνε μαζί μας, οποιονδήποτε κοινωνικό ή πολιτικό ζήτημα, θα απαντήσουμε με την πρέπουσα ευγένεια και κοσμιότητα. Η Ελληνική Δημοκρατία είναι ανοικτή εις όλον τον Λαόν. Όποιος θέλει εμπορεί να γράψει την ιδέα του ή τον πόνο του· φθάνει μόνο να ήναι σε γλώσσα απλή και να μη ήναι εναντίον των αρχών του Δημοκρατικού Συλλόγου τας οποίας θα αναπτύξωμεν σ' αυτήν την εφημερίδα. Αν ήναι κανένας υπάλληλος, οπουδήποτε, και φοβείται να γράψη την αλήθεια, του υποσχόμεθα να φυλάξωμεν το όνομά του μυστικό σε κάθε περίστασι, και ας γράψη άφοβα.»

Τελικά η εφημερίδα εκδίδεται ως όργανο των Πατρινών και όχι ως όργανο ολόκληρης της Ομοσπονδίας. Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί το ότι όλα τα άρθρα είναι «..σε γλώσσα απλή...», σε αυτήν που μιλούσαν και καταλάβαιναν όλοι. Αυτή η τοποθέτησή τους στο γλωσσικό ζήτημα, σε μια εποχή στην οποία ο Ψυχάρης και το κίνημα των δημοτικιστών δεν έχουν ακόμα εμφανιστεί, τους κατατάσσει στους πρωτοπόρους δημοτικιστές. Πιθανόν να είχαν διαβάσει την εργασία του Ν. Κονεμένου για το γλωσσικό ζήτημα (1873) ή κάποιος

να είχαν έρθει σε επαφή μαζί του, μέσω του κύκλου του Π. Πανά. Ο Κονεμένος ζει στην Πάτρα από το 1869 με την ιδιότητα του Προξένου της Τουρκίας. Λόγω αυτής του της ιδιότητας όμως πρέπει να αποκλείσουμε επαφές και δημόσιες συναντήσεις.

Στη συνέχεια δημοσιεύει το καταστατικό της Ομοσπονδίας με τον τίτλο «Καταστατικόν του Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού».

«Πεπεισμένοι

ότι, η φτώχεια και η αμάθεια είναι η μεγαλείτεραις πληγαίς του λαού

ότι, από αυτά τα δύο κακά πηγάζει κάθε κοινωνική αθλιότης

ότι, επομένως, η ελευθέρωσις μας από την φτώχια και την αμάθεια πρέπει να ήναι ο ανώτερος σκοπός καθενός όπου θέλει να εργασθή ειλικρινώς υπέρ της Πατρίδος.

Ότι η ελευθέρωσις αύτη ενδιαφέρει όλους μας· διότι σκοπεύει να φέρει γενικήν ισότητα εις τα δικαιώματα και τα καθήκοντα όλων, και θα έχει ως βέβαιον αποτέλεσμα και την απελευθέρωσιν των αδελφών μας οι οποίοι είναι στην δουλεία.

Ότι, διά να ελευθερωθή ο λαός ο οποίος υποφέρει, πρέπει να σηκωθή ούτος ο ίδιος να ζητήση την ελευθέρωσιν του· και πρώτοι πρέπει να συνδράμουν όσοι εννοούν το καθήκον τους.

Φρονούντες

Ότι η ελευθέρωσις αυτή εξαρτάται, κατά μέγα μέρος, από την πολιτικήν χειραφέτησιν του Λαού.

Και βασιζόμενοι εις την ιστορίαν μας, και εις το ότι κάθε άνθρωπος επλάσθη ελεύθερος και κύριος του εαυτού του,

Συσταίνομεν

Τον Δημοκρατικόν Σύνδεσμον του Λαού

Όπως ενωμένοι ζητήσωμεν με όλας μας τας δυνάμεις την εφαρμογήν του Δημοκρατικού Πολιτεύματος με τους εξής όρους:

Α'. Άκραν αποκέντρωσιν και τέλειαν αυτοδιοίκησιν των Δήμων· δηλαδή κάθε Δήμος να ήναι όλως διόλου ανεξάρτητος και να διοικηται μόνος του.

Β'. Πλήρη ελευθερίαν του ατόμου.

Γ'. Κάθε εξουσία να ήναι υποταγμένη εις την κυριαρχίαν του Λαού κατ' ευθειαν.

Ο Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Λαού

Θεωρεί εχθρούς του όλους όσοι προσπαθούν να διατηρήσουν την σημερινήν κατάστασιν.

Αναγνωρίζει ως νόμον του την Αλήθειαν, την Δικαιοσύνην και την Ηθικήν.

Και δέχεται διά μέλη του κάθε Σωματείου ή και άτομον, το οποίον ήθελε παραδεχθή το παρόν Καταστατικόν».

Το καταστατικό της οργάνωσης μοιάζει με ένα πολιτικό μανιφέστο, προσιτό στον οποιονδήποτε άνθρωπο εκείνης της εποχής. Η κοινωνική επανάσταση είναι η σωτήρια λύση για όλα τα κακά που πηγάζουν από τη φτώχεια και την αμορφωσιά. Όλοι οφείλουν να συνδράμουν με τον αγώνα τους για την πλήρη ελευθερία του ατόμου. Το Κράτος θα αντικατασταθεί από τις ελεύθερες ενώσεις των αποκεντρωμένων και αυτοδιοικούμενων Δήμων. Η άμεση δημοκρατία είναι ο δρόμος των αποφάσεων. Όσοι στηρίζουν το κράτος είναι εχθροί.

Στη συνέχεια ακολουθεί ανάλυση του καταστατικού, η οποία καλύπτει τέσσερις περίπου σελίδες. Ακολουθούν ένα άρθρο για την παρισινή Κομμούνα του κομμουνάρου Arnold, ένα κείμενο για το Ανατολικό ζήτημα και η είδηση της εξέγερσης του Μπενεβένο μεταφρασμένη από το Ιταλικό αναρχικό περιοδικό Plebe του Μιλάνου και αναφέροντας τον Κάρλο Καφιέρο ως πρωτεργάτη της εξέγερσης, σημειώνοντας την γνωριμία του με τον Μάρξ και τον Μπακούνιν.

Ο Γ. Κορδάτος έχει διασώσει ένα απόσπασμα από την ιταλική είδηση.

«Οι κοινωνισταί, γράφει, προ μιας εβδομάδος πολεμούν στά χωριά πλησίον της Νεαπόλεως. Εις το Λετίνο, μικρόν δήμον στην περιοχή του Βενεβέντου, αφού έκαυσαν το Δημαρχείον και εμοίρασαν τα είδη της πρώτης ανάγκης στους χωρικούς, εσύστησαν προσωρινή κυβέρνηση. Εις το Γκάλλο, άλλο μικρόν δήμο, έπιασαν το ταμείον, έκαυσαν τους φορολογικούς καταλόγους και εμοίρασαν τα χρήματα στο Λαό. Το πλήθος έμεινε ευχαριστημένο από τον τρόπο των επαναστατών, δηλαδή, για το φανερό πόλεμο όπου κάνανε εναντίον της σημερινής τάξεως των πραγμάτων».

Πράγματι, τον Απρίλιο του 1877, ο Cafiero, ο Malatesta, ο Ceccarelli, και ο Stepniak, μαζί με 30 άλλους συντρόφους τους εισέβαλλαν στην επαρχία του Μπενεβένο. Κατέλαβαν τα χωριά Λετίνο και Γκάλλο. Κατά τη διάρκεια της αναχώρησης από το Γκάλλο, κυβερνητικά στρατεύματα συνέλαβαν τον Καφιέρο και τους συντρόφους του. Παρέμεινε στην φυλακή για ένα χρόνο μέχρι τη δίκη του, στην οποία απαλλάχτηκε από όλες τις κατηγορίες τον Αύγουστο του 1878. Ο Καφιέρο έγραψε μερικά από τα πιο σπουδαία του έργα στη φυλακή, όπως το βιβλίο «Η δύναμη του Κεφαλαίου», που δημοσιεύτηκε

αργότερα από τις «Λαϊκές Εκδόσεις» στο Μιλάνο και είχε εντυπωσιάσει ιδιαίτερα τον Μάρξ. Μετακόμισε στη Μασσαλία το 1878, όπου δούλεψε σαν μάγειρας. Τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου, αυτός και ο Μαλατέστα συνελήφθησαν και απελάθηκαν από την Γαλλία. Πήγε στην Ελβετία και εκεί γνώρισε τον Κροπότκιν.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το κείμενο των πατρινών αναρχικών για το Ανατολικό ζήτημα, δηλαδή την νέα Βαλκανική πραγματικότητα με δεδομένα την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την απελευθέρωση των λαών. Βαθιά διεθνιστικό, καταγγέλλει την ταξική προέλευση του εθνικισμού που στον ελλαδικό χώρο εκφράζεται μέσω του Μεγαλοϊδεατισμού, θεωρώντας ότι τα αλυτρωτικά κηρύγματα κάθε πολιτικής εξουσίας στόχο έχουν να παραπλανήσουν το λαό από τα προβλήματά του, που είναι η φτώχεια του και η αμάθειά του και να υπερασπίσουν τα συμφέροντα της αστικής τάξης, των πλουσίων. Κατηγορήθηκαν μάλιστα από κάποιους ,μαρξιστές ιστορικούς, για αυτές τους τις απόψεις. Ότι δηλαδή ο «μικροαστικός αναρχισμός» τους, δεν τους άφηνε να δουν τον δημοκρατικό και προοδευτικό χαρακτήρα του εθνικού ζητήματος και της επίλυσής του μέσα στα όρια του αστικού κράτους, ενός «επιστημονικά αποδεδειγμένου σταδίου» για το πέρασμα στο σοσιαλισμό.

«Νομίζουμε καθήκον μας στις σημερινές μάλιστα περιστάσεις να σας ειπούμε κι εμείς τη γνώμη μας για το Ανατολικό Ζήτημα· ή καλύτερα να σας ειπούμε ποίο είναι το συμφέρο μας εις αυτό το ζήτημα, καθώς και σε κάθε άλλη παρόμοια περίπτωση. Θα σας είπουμε ολίγα λόγια καλά, αληθινά και αφιλονείκητα και ας κρίνη ο καθένας το τι πρέπει να πράξη.

Το Ανατολικό Ζήτημα, καθώς και κάθε άλλο ζήτημα εθνικότητας, εχρησίμευσε και χρησιμεύει στη διπλωματία και εις τους πλουσίους ως βουκέντρα και ως χαρτοπαίγνιο κατά την περίπτωση. Όταν είναι ειρήνη, καθώς τη λένε, διασκεδάζουνε απάνου στην πλάτη τον λαού με τα ζητήματα αυτά, ωσάν με χαρτιά του καφενείου. Όταν πάλι το συμφέρο τους (σημ. των πλουσίων) το καλέση για να κάνουν πόλεμο, μας κεντούνε με δαύτα, απaráλλαχτα όπως οι γεωργοί κεντούνε τα βώδια στο ζευγάρι, με το σκοπό να σκοτωθούμε και να σκοτώσουμε όσους μπορέσουμε περισσότερους προς το συμφέρο τους.

Αυτό είναι αποδεδειγμένο και μια μοναχή ματιά στο σημερινό πόλεμο αρκεί να πείση τον καθένα για την αλήθεια των λόγων μας· αφήνοντας το ότι αν εξετάσουμε τα πράγματα του

τόπου μας, αυτά τα ίδια φωνάζουν αυτή την αλήθεια.

Ο Τσάρος και οι σύντροφοι του εκήρυξαν ότι θέλουν να ελευθερώσουν τους ομοφύλους των σκλάβους από τον τουρκικό ζυγό. Αλλά τούτο είναι ψέμμα, διότι αν αγαπούσαν πραγματικώς την ελευθερίαν έπρεπε πρώτα να ελευθερώσουν τόσα εκατομμύρια Ρώσους όπου είχαν σκλάβους στην πατρίδα τους, και έπειτα να φροντίσουν για την ελευθερία των άλλων. Δια να εννοήσετε πώς εννοούν την ελευθερία αυτοί, που την έχουνε κάθε μέρα στα χείλια τους, φθάνει να μάθετε ότι όποιος στη Ρωσσία τολμήσει να ειπή κάτι εναντίον της αριστοκρατίας και των πλουσίων, τον στέλνουν στη Σιβηρία και εκεί τον θάπτουν ολοζώντανο χωρίς άλλη ελπίδα, παρά την ελπίδα του θανάτου. Φαντασθήτε ! Ο θάνατος δι' αυτούς είναι ελευθέρωσις, ημπορείτε τώρα να καταλάβετε τι πράγμα είναι δι' αυτούς η ζωή! Πολλές χιλιάδες νέοι από το εκλεκτότερο αίμα της ρωσικής νεολαίας σαπίζουν στα λατομεία και στους τάφους της Σιβηρίας, διότι ετόλμησαν να φωνάξουν «ζήτω η ελευθερία». Και έπειτα από αυτά κηρύττεται ο Τσάρος στην Ευρώπη ελευθερωτής!

Οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και οι πλούσιοι της Ευρώπης τα καταλαβαίνουν αυτά όλα, διότι και αυτοί την ίδια γλώσσα μεταχειρίζονται και τα ίδια κάνουν εις τους λαούς των. Αλλά, εννοείται ότι δεν τους συμφέρει να ειπούν τίποτα. Ετοιμάζονται όμως κι αυτοί για κάθε περίπτωση. Τι τους μέλλει; Μήπως θα σκοτωθούν αυτοί; Στη φτώχεια θα ξεσπάση.

Οι πασάδες απ' τ' άλλο μέρος φωνάζουν ότι κινδυνεύει το Κοράνι και ο Μωχαμέτης. Και οι Τούρκοι, φανατικοί, αμαθείς και ανόητοι, και χωρίς να ξέρουνε πώς οι πασάδες Κοράνι και Μωχαμέτη έχουν τη σακκούλα τους. πάνε εμπρός και γίνεται εκείνο που γίνεται. Χωρίς όμως να μιλούμε για τη Ρωσσία και την Τουρκία.....ας μιλήσουμε για τον τόπο μας και για τα πράματα τα δικά μας όπου τα έχουμε εμπρός μας και τα βλέπουμε κάθε ημέρα ολοφάνερα. Αλλά για να ημπορέσουμε καλά να εννοήσουμε ποίο είναι το συμφέρο μας για το Ανατολικό Ζήτημα, πρέπει πρώτα να βουλώσουμε τ' αυτιά μας εις τα λόγια, τα όποια μεταχειρίζονται για να μας απατούν. Πρέπει να βουλώσουμε τ' αυτιά μας, όταν μας λένε εθνισμό, θυσία, αυταπάρνησι και τόσες άλλες ψευτιές, διότι αυτοί όπου μας τα λένε δεν πιστεύουνε τίποτα απ' αυτά, και είναι αγύρτες. Απόδειξις τρανότερη είναι το 1821, πού πολεμήσανε για το συμφέρον τους με την πλάτη τη δική μας. Όσοι επολέμησαν με ειλικρίνεια και αγάπη για την πατρίδα, οι περισσότεροι εσκοτωθήκανε, άλλοι εμείνανε ελεεινοί μες στο δρόμο και τα παιδιά τους δεν έχουνε ψωμί. Άλλη απόδειξι το 1854, η

Κρήτη και ο Χόβαρτ!

Σε καιρό, όπου έχυνεν ο λαός το αίμα του, εκείνοι εκαθόντανε στα σπίτια τους και άλλοι στην Ευρώπη, τρώγοντας ήσυχα-ήσυχα τα κόκκαλά μας και άλλοι ετόκιζαν με 20%. Εφώναζαν όμως πίστι και πατριδα!...

Πρέπει να καταλάβουμε ότι αυτοί οι οποίοι μας λένε ότι θα ελευθερώσουν τους αδελφούς μας, δεν ζητούν άλλο παρά να τους σκλαβώσουνε. Δεν ζητούν άλλο παρά να μας τρώνε τον κόπο μας και τον ιδρώτα μας και να μας έχουνε σ' αυτήν την αθλιότητα. Αυτοί έχουνε να φάνε, να αναθρέψουνε και να σπουδάσουνε τα παιδιά τους και για τούτο δεν τους νοιάζει για τα δικά μας, οι οποίοι αναγκασμένοι και μη έχοντας να τα θρέψουμε και να τα ντύσουμε, τα βάνουμε σε εργασία από εφτά χρονών και κατ' αυτόν τον τρόπο χάνουνε τη νιότη τους δουλεύοντας από το πρωί ίσαμε το βράδυ.

Τι τους μέλλει (τους πλούσιους) για το Λαό και για κείνους που είναι στη δουλειά; Ο τόκος τρέχει, οι εργάτες γι αυτούς εργάζονται. Ο γεωργός γι' αυτούς σπέρνει. Οι ποιμένες γι' αυτούς έχουν το βούτυρο και το κρέας... Αυτή είναι η μόνη αλήθεια γυμνή και ξεσκεπάστη και αυτοί είναι που μας κάνουν τον πατριώτη. Εδώ και λίγο καιρό για να μας ρίξουνε στάκτη στα μάτια εδιατάξανε να γίνουνε δυο στρατόπεδα, αγοράσανε κάμποσες κατοστάδες ντουφέκια του Μυλωνά και μια μηχανή για φουσέκια, έστειλανε την Πάραλο στην Πόλι και τώρα καρτερούνε στη Βουλή να διούμε τι άλλη παλληκαριά θα κάμουνε.

Αν όμως φτάση ο κόμπος στο χτένι, καθώς λένε, θα μας πούνε: ή όλοι σας να χαθήτε ή να πάρουμε την Πόλι. Και ενώ εμείς θα πηγαίνουμε για τα σύνορα, εκείνοι θα τραβάνε για την Ευρώπη, οι γενναιότεροι θα καθίσουν εδώ να τοκίζουν τα χρήματά τους και οι υπόλοιποι θα μείνουν στην Αθήνα να διευθύνουν το σκάφος της Πολιτείας. Θα δώσουν όμως 50 δρχ. ο καθένας στον Εθνικό Στόλο για να γράφουν ευεργέται του Έθνους σε καμιά ψωροϊστορία...

Ας μάθουμε, λοιπόν, μια φορά για πάντα πώς οι Τούρκοι δεν είναι μονάχα στην Ήπειρο και στη Θεσσαλία, αλλά και μέσα στο σπίτι μας. Κι αν έχουμε μυαλό από δώθε πρέπει ν' αρχίσουμε το Ανατολικό Ζήτημα κι όχι από κει όπου μας λένε αυτοί. Εμείς γι' αυτό το σκοπό εσυστήσαμε το Δημοκρατικό Σύνδεσμο του Λαού και οποίος θέλει ας έλθη να εργασθή μαζί μας, αν επιθυμή να λυθή το Ανατολικό Ζήτημα υπέρ τον Λαού και όχι υπέρ όσων αυτοί θέλουν».

Η κρατική καταστολή

Η κρατική καταστολή των σοσιαλιστικών ιδεών, οι οποίες όπως είδαμε στον ελλαδικό χώρο εμφανίζονται κυρίως ως διεθνιστικές- αναρχικές, ξεκινά από το οθωνικό κράτος. Οι συλλήψεις, οι κατασχέσεις εφημερίδων, ο εκτοπισμός σε νησιά πολλών φιλελεύθερων και ριζοσπαστών δημοσιογράφων και διανοουμένων, οι οποίοι πέρα από την κριτική που ασκούν στο Στέμμα, προπαγανδίζουν ελευθεριακές απόψεις, αποτελούν προσφιλή και συνήθη κρατική αντιμετώπιση, η οποία υπαγορεύτηκε από τις συμφωνίες των ευρωπαϊκών μυστικών υπηρεσιών και επαληθεύεται σήμερα από τις έρευνες στα διπλωματικά αρχεία. Τα τακτικά αυτή εναρμονίζεται πλήρως με την αντίστοιχη αντιμετώπιση στον ευρωπαϊκό χώρο αρχικά απέναντι σε όλες τις φράξιες του σοσιαλιστικού χώρου και της Διεθνούς και στη συνέχεια σε όσους θα υπερασπιστούν την παρισινή Κομμούνα. Οι διώξεις αυτές, στη Γαλλία το 1871, στην Ισπανία το 1874, στην Ιταλία το 1873, έχουν δυσχεράνει τη λειτουργία των τοπικών ομοσπονδιών της Διεθνούς και των αναρχικών οργανώσεων. Ήδη από τις αρχές του 1870, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις επεξεργάζονται ένα σχέδιο ποινικοποίησης κάθε διεθνιστικής δραστηριότητας, «...φαίνεται ότι μόνον η εσωτερική νομοθεσία δεν θέλει είσθαι επαρκής προς καταστολήν του πανταχού ήδη της Ευρώπης εφαιλούμενου κακού και σκέπτονται περί της ανάγκης να πολεμηθή αυτή διεθνώς...» (απόσπασμα από επιστολή του Έλληνα πρεσβευτή στο Παρίσι, προς τον Πρωθυπουργό Δ. Βούλγαρη, δημοσιευμένη από το Μ. Δημητρίου).

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια οφείλουμε να δούμε την ταχύτατη καταστολή των πατρινών αναρχικών, με αφορμή την έκδοση της εφημερίδας «Ελληνική Δημοκρατία».

Η ύπαρξη του «Δημοκρατικού Συλλόγου» είναι ευρύτατα γνωστή από τον Μάρτιο και Απρίλιο του 1877 και σ' αυτό σημαντική πρέπει να στάθηκε η συμβολή του Π. Πανά και του κύκλου του. Οι αστικές εφημερίδες της εποχής, ανάλογα με τις πληροφορίες που διαθέτουν, θα θεωρήσουν την οργάνωση ανυπόστατη, παιδαριώδη, τυχοδιωκτική μέχρι και επικίνδυνη. Ο «Φορολογούμενος» η εφημερίδα των πατρινών εμπόρων τους χαρακτηρίζει ως «...αργυρώνυτα όργανα ανθελληνικών σκοπών...» και θα ζητήσει την παρέμβαση των εισαγγελικών αρχών. Η εντολή της οικονομικής ολιγαρχίας στους πολιτικούς συνεργάτες τους ήταν σαφής. Η κυκλοφορία της εφημερίδας στάθηκε η

αφορμή. Με ταχύτατες διαδικασίες ο εισαγγελέας της Πάτρας θα διατάξει ανακρίσεις και θα εκδώσει εντολή δίωξης εναντίον των μελών του «Δημοκρατικού Συλλόγου». Σε ελάχιστο χρονικό διάστημα θα συλληφθούν τέσσερα μέλη της οργάνωσης, όπως προκύπτει από σχετική επιστολή τους (έξι κατά τον Γ. Κορδάτο) και θα φυλακιστούν. Μέσα από τις φυλακές θα στείλουν γράμμα, στους συντρόφους τους, στην αναρχική ομοσπονδία της Γιούρας. Στις 10 Ιουνίου 1877, το «Δελτίο της Ομοσπονδίας της Γιούρας» θα δημοσιεύσει τα εξής:

Η Ελλάδα μπαίνει με τη σειρά της στο σύμφωνο των πολιτισμένων εθνών, αυτών που η κυβέρνησή τους αγρυπνά με ενεργητικά μέτρα πίεσης στη διατήρηση της «κοινωνικής τάξης». Για του λόγου το αληθές, λάβαμε το ακόλουθο γράμμα:

«Φυλακές της Πάτρας, 15/27 Μαΐου 1877

κατά τη σύνταξη του φυλλαδίου, οι ακόλουθοι:

Διονύσης Αμπελικόπουλος

Κωνσταντίνος Μπομποτής

Αλέξανδρος Ευμορφόπουλος

Κωνσταντίνος Γριμμάνης

Είμαστε φυλακή εξ αιτίας της δημοσίευσης του πρώτου τεύχους της εφημερίδας μας «Ελληνική Δημοκρατία», του οποίου θα λάβετε αντίτυπο.

Χαιρετισμοί και Αλληλεγγύη

Κωνσταντίνος Γριμμάνης»

Στη συνέχεια του άρθρου, που υπογράφεται από τον Τζ. Γκιγιώμ δίνονται σχετικές πληροφορίες στους αναγνώστες.

Λάβαμε πρόσφατα το πρώτο τεύχος της «Ελληνικής Δημοκρατίας». Αυτό το τεύχος περιλαμβάνει το πρόγραμμα του «Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού», το οποίο έχουμε ήδη αναπαραγάγει, όπως και επεξηγηματικές αναπτύξεις, μια πρόσκληση του «Δημοκρατικού Συνδέσμου» στον ελληνικό λαό για το Ανατολικό ζήτημα, μερικά τοπικά νέα, ένα άρθρο που αφορά την Κομμούνα του Παρισιού και την περίληψη, που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο, η οποία αναφέρεται στην απόπειρα ανταρσίας από τον Cafiero και τους φίλους του.

Η Ελληνική κυβέρνηση είδε μέσα σ' αυτή τη δημοσίευση μια απειλή για την «κοινωνική

τάξη» και φυλάκισε τους συντάχτες της «Ελληνικής Δημοκρατίας». Σαν θαύμα τους πέταξε, είτε το επιθυμούσαν, είτε όχι, στον επαναστατικό δρόμο. Εμείς στέλνουμε από τη μεριά μας, την έκφραση της πιο θερμής μας συμπάθειας στους θαραλλέους άνδρες, οι οποίοι πρώτοι στο στήθος του ελληνικού λαού, σήκωσαν τη σημαία του μοντέρνου σοσιαλισμού. Τζέϊμς Γκιγιώμ.

Όπως σημειώνει ο Μ. Δημητρίου, «...τα βασικά σημεία του κατηγορητηρίου όπως δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες της εποχής, έχουν ως εξής:

Κατηγορούνται

α) Ότι συνωμότησαν συνερχόμενοι εν κρύπτω εις ιδιαίτερον οίκημα και εν προσδιωρισμέναις ώραις, θέλοντες να μεταβάλλωσι το καθεστώς σημερινόν πολίτευμα δια βίαιων μέσων και ν' απομακρύνωσι του θρόνου τον ημέτερον ηγεμόνα Γεώργιον Α', αντιδρώντες δημοκρατίαν εν Ελλάδι.β) Προσεπάθησαν δια συστάσεως συλλόγου, συνερχόμενοι κατά τον ανωτέρω τρόπον και συνεννοούμενοι μετ' άλλων, να διεγείρουν εμφύλιον πόλεμον, δια της εφαρμογής και εκτελέσεως κοινωνιστικών ή σοσιαλιστικών μεταρρυθμίσεων, προκαλούντες τον λαόν εις στάσιν κατά των καθεστώτων και εις κατάργησιν των κειμένων νόμων και εις διαρπαγήν της περιουσίας των ευπόρων, εκ μέρους απόρων εργατών. γ) Προσέβαλον την Α.Μ. τον βασιλέα Γεώργιον δια της εκδοθείσης παρ' αυτών και κυκλοφορησάσης και ενταύθα και αλλαχού του κράτους εφημερίδος Ελληνική Δημοκρατία υπ' αριθ. 1, αρχομένης «η επανάστασις είναι νόμος της προόδου» και ληγούσης «τέτοιας λογής είναι οι κοινωνισταί».

Το σύνολο των συντηρητικών εφημερίδων θα θριαμβολογήσουν για τις συλλήψεις των αναρχικών. Ο «Μοχλός» θα πανηγυρίσει «...εδικαιώθημεν πληρέστατα...». Ο «Φορολογούμενος», λίγες μόνο μέρες μετά τις συλλήψεις γράφει, «...η κοινωνία ημών τρέφει εν τοις σπλάχνοις αυτοίς δηλητηριώδεις όφεις συνομοτούντες κατά της εννόμου τάξης...». Οι δημοκρατικές θα σιωπήσουν, χωρίς να αναφέρουν τίποτα. Θα απομείνει μοναχικός υπερασπιστής ο κύκλος των ελευθεριακών της Αθήνας με τον Παναγιώτη Πανά και τον Ρόκκο Χοϊδά, τον επτανήσιο βουλευτή που διακήρυξε μέσα στην Ελληνική Βουλή, ότι είναι κοινωνιστής.

Οι συλληφθέντες δεν αρνήθηκαν τις πεπιοιθήσεις τους, αρνήθηκαν όμως να αποκαλύψουν στις ανακριτικές αρχές κάθε τι που σχετίζονταν με το «Σύλλογο» και την «Ομοσπονδία». Η

δέσμευση τους με όρκο, έτσι αιτιολόγησαν τη στάση τους, παραπέμπει στις μπακουινικές οργανώσεις της εποχής. Μετά από επίμονες ενέργειες του Ρ. Χοϊδά θα αποφυλακιστούν και αργότερα θα απαλλαχτούν από τις κατηγορίες με απαλλακτικό βούλευμα. Στην αγόρευση του, θα επικρίνει τις συλλήψεις από την Εισαγγελία της Πάτρας και θα τους υπερασπιστεί βασιζόμενος στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης και της έκφρασης.

Στις 26 Αυγούστου 1877 το «Δελτίο της Ομοσπονδίας της Γιούρας» θα δημοσιεύσει τα εξής:

...Ένα γράμμα από τη Πάτρα, σταλμένο από έναν από τους φίλους μας, μας δίνει μερικές λεπτομέρειες πάνω στο σοσιαλιστικό κίνημα στην Ελλάδα καθώς και την μετάφραση του άρθρου, το οποίο οδήγησε στην φυλάκιση των συντακτών της «Ελληνικής Δημοκρατίας». Αυτό το άρθρο το οποίο δεν μπορούμε να αναπαραγάγουμε στο σύνολό του, είναι γραμμένο σύμφωνα με τη διεθνή σοσιαλιστική επαναστατική άποψη. Αφού αποδείξανε ότι τα θέματα της Ανατολής (όπως όλα τα θέματα εθνικότητας) δεν είναι παρά ένα από τα μέσα που χρησιμοποιεί η αστική τάξη για να εκμεταλλεύεται το λαό, οι συντάκτες τελειώνουν έτσι:

«Οφείλουμε λοιπόν να μάθουμε μια και καλή ότι δεν υπάρχουν μόνο στη Θεσσαλία Τούρκοι, αλλά ότι έχουμε απ' αυτούς μέσα στους ίδιους μας τους τοίχους και στα ίδια μας τα σπίτια· κι αν είμαστε άνθρωποι λίγο έξυπνοι, οφείλουμε να ξεκινήσουμε σκοτώνοντας τους Τούρκους του εσωτερικού πριν σκεφτούμε τους άλλους. Αυτό είναι το χρέος μας και γι' αυτόν ακριβώς το σκοπό ιδρύθηκε ο Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Λαού· ότι δηλαδή όλοι αυτοί που θέλουν να δουλέψουν για το καλό του προλεταριάτου να έρθουν μαζί μας!»

Όπως είπαμε ήδη σε ένα προηγούμενο τεύχος, οι συντάκτες της «Ελληνικής Δημοκρατίας» δεν ελευθερώθηκαν παρά προσωρινά και είναι υπό επιτήρηση· η κυβέρνηση τους ενάγει σε μια δίκη, η οποία θα εκδικαστεί σύντομα. Το γράμμα από τη Πάτρα, από το οποίο έχουμε το απόσπασμα που ακολουθεί, προσθέτει:

«Είμαστε πεπεισμένοι ότι η λύση του κοινωνικού ζητήματος δεν είναι δυνατή χωρίς κοινωνική επανάσταση και ότι αυτοί που σκέφτονται διαφορετικά κάνουν λάθος. Η επανάσταση δεν είναι απλά ένα μέσο, είναι μια αρχή που πρέπει να δηλωθεί: ότι κι αν κοστίσει, εμείς πρέπει να πραγματοποιήσουμε το ιδανικό μας. Είναι γι' αυτό που

αποδεχόμαστε τα γεγονότα του Μπενεβέντο, όχι σαν μια συνετή πράξη, μα σαν μια πράξη αναγκαία. Η σύνεση, όπως την αντιλαμβάνονται οι εχθροί μας, δεν αξίζει τίποτα σ' αυτές τις περιπτώσεις, πρέπει να κάνει ο λαός μια συγκεκριμένη εξάσκηση πριν φτάσει στην επανάσταση».

Παραρτήματα του Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού είναι υπό ίδρυση στην Αθήνα, στη Σύρο, στη Μεσσήνη, στο Αίγιο, στα Φιλιατρά, στη Κεφαλονιά. Ας ελπίσουμε ότι πριν περάσει πολύς χρόνος, η Ελλάδα θα αποτελέσει μια από τις τοπικές ομοσπονδίες της Διεθνούς.

Επίλογος

Αυτά είναι τα τελευταία στοιχεία, τα οποία διαθέτουμε για τους πατρινούς αναρχικούς και την ομοσπονδία του «Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού». Οι πληροφορίες για την ύστερη δράση της οργάνωσης είναι αόριστες. Μετά το κύμα καταστολής που εξαπέλυσε εναντίον τους το Ελληνικό κράτος και οι πιέσεις που λογικά πρέπει να ασκήθηκαν στον κοινωνικό και οικογενειακό τους κύκλο, οπωσδήποτε οδήγησαν κάποιους μακριά από την ενεργό δράση. Τα εναπομείναντα μέλη της οργάνωσης, κινούνται πλέον συνωμοτικά διατηρώντας μέχρι τις αρχές του 1880 τις επαφές τους με τις ομόδοξες αντιεξουσιαστικές οργανώσεις του εξωτερικού. Κι αυτές όμως οι επαφές σταδιακά θα χαθούν λόγω της παρακμής των τμημάτων της Διεθνούς. Η συνεχιζόμενη διακρατική καταστολή, προϊόν μιας ευρωπαϊκής συμφωνίας των αρχών της δεκαετίας του 1870, θα οδηγήσει τις τοπικές ομοσπονδίες στη παρατεταμένη παρανομία και θα αποδυναμώσει τη μεταξύ τους επικοινωνία.

Η παρουσία των πατρινών αναρχικών και των άλλων συντρόφων τους, για τους οποίους τα μέχρι σήμερα στοιχεία είναι ελάχιστα, θα σφραγίσει με τον ελευθεριακό χαρακτήρα των ιδεών και της δράσης τους, την εμφάνιση του σοσιαλισμού στον ελλαδικό χώρο. Οι ιδέες τους δεν θα ξεχαστούν. Δημιουργούν μια επαναστατική παράδοση, η οποία θα τροφοδοτήσει τις επόμενες δεκαετίες οργανώσεις, οι οποίες θα υπερασπιστούν με απaráμιλλο σθένος τον αναρχικό σοσιαλισμό.

Βιβλιογραφία

- Κορδάτος Γ., Ιστορία του ελληνικού εργατικού κινήματος, «Μπουκουμάνης» 1972
Νούτσος Π., Η σοσιαλιστική σκέψη στην Ελλάδα, Τόμος Α, «Γνώση» 1995
Δημητρίου Μ., Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα, Τόμος Α, «Πλέθρον» 1985
Λεονταρίτης Γ., Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, «Εξάντας» 1978
Μοσκώφ Κ., Ιστορία του κινήματος της εργατικής τάξης, «Καστανιώτης» 1987
Νεπτάου Μ., Ιστορία της Αναρχίας, «Διεθνής βιβλιοθήκη» 1988
Ρόκερ Ρ., Αναρχισμός και Αναρχοσυνδικαλισμός, «Ελεύθερος Τύπος»

Αρχειακό υλικό

Χρησιμοποιήθηκε υλικό από:

Το Ελευθεριακό Ιστορικό Αρχείο

Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Ιστορίας του Άμστερνταμ

Μάιος 2001